

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

УДК 338.45:621:65.016.4

П. Г. ІЛЬЧУК, П. І. ВІБЛИЙ, Х. В. ГОРБОВА
Національний університет "Львівська політехніка"

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ВЕРТИКАЛЬНО ІНТЕГРОВаниХ СТРУКТУР У МАШИНОБУДУВАННІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано перспективи створення вертикально інтегрованих структур у машинобудуванні. Наведено усі головні переваги які надають підприємствам машинобудування вертикально інтегровані структури.

In the article the prospects of creation of apeak computer-integrated structures are analysed in machine-building industry. All main advantages are adopted which give the enterprises of mashinobudivl'noy industry apeak computer-integrated structures.

Ключові слова: вертикально інтегровані структури, машинобудування.

Постановка проблеми. В економіці України перед машинобудівними підприємствами постали проблеми підвищення рівня конкурентоспроможності на міжнародному ринку та залучення додаткових фінансових і матеріальних ресурсів, чим і зумовлено актуальність даного дослідження.

На сучасному етапі розвитку світової економіки її особливістю є те, що найбільш конкурентоспроможними є не окремі суб'єкти господарювання, а об'єднання чи групові утворення підприємств.

Це пояснюється тим, що дані структури здатні забезпечувати вироблення та реалізацію необхідних рішень у короткостроковому періоді та адаптацію щодо змін, які відбуваються в економіці, перебудовувати й оновлювати підприємства, що суттєво підвищує рівень конкурентоспроможності та ефективне функціонування в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень. Питанням утворення вертикально інтегрованих структур приділяють значну увагу в своїх дослідженнях багато провідних вчених: П.Ю. Буряк, Г.С. Панова, М.А. Денисенко, В.В. Зуденко, Л.І. Федулова, В.П. Кузьменко, Д.Г. Лук'яненко, Р.В. Сеньков, Ф.І. Євдокимов, Н.В. Розумна, А.А. Пилипенко, І.В. Ярошенко, В.М. Горбатов, В.С. Пономаренко.

Основними чинниками, які стали передумовами створення вертикально інтегрованих структур, на думку професора П. Ю. Буряка, виступають фактори, що прямо пов'язані із глобалізацією світової економіки. Він зазначає, що сучасний стан економіки характеризується швидкоплинністю кризових явищ, неадекватністю економіки на встановлені заходи щодо запобігання рецесії, а також невизначеністю розвитку подій. Ці умови спонукають підприємства вести політику виживання у складних умовах світової конкуренції за рахунок активізації внутрішнього потенціалу і здійснювати ефективної організаційно-економічної взаємодії між учасниками виробничого процесу [1, с. 42].

Зокрема, як зазначають А.А. Пилипенко і І.В. Ярошенко, головною метою стратегічної орієнтації діяльності вертикально інтегрованих структур повинна стати інноваційність функціонування і розвитку. Головною причиною створення таких структур названо посилення ринкової конкуренції і зниження виробничих і комерційних витрат [4, с. 40].

Цілями даної статті є висвітлення головних передумов та переваг створення вертикально інтегрованих структур, зокрема в машинобудуванні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Враховуючи основні тенденції інтеграційних процесів і розвитку світових господарських зв'язків, економіка України повинна знайти свої власні форми реалізації таких тенденцій, які б повністю відповідали її економічному потенціалу та потребам у розвитку. Економічний потенціал має як конкурентні переваги, зокрема, достатній обсяг трудових ресурсів з відносно високим рівнем освіти і професійності, вигідне географічне розташування, багаті природні ресурси, так і суттєві проблеми розвитку національної економіки, які за умови погіршення кон'юнктури на міжнародних ринках та посилення кризових явищ у світовій економіці можуть негативно вплинути на динаміку подальшого економічного розвитку.

Зовнішня політика України на сучасному етапі спрямована на пріоритети, пов'язані з інтеграцією у європейські та євроатлантичні структури, зокрема Європейський Союз. Орієнтування саме на ринки Європейського Союзу повинно стати потужним стимулом для реформування української економіки. Вступ України до ЄС матиме винятково позитивні наслідки, а саме: якісно нові життєві стандарти, високий рівень технологічного розвитку, насичений споживчий ринок, стабільна система соціального захисту населення, формування інформаційного суспільства тощо [2, с. 69].

На національному рівні інтеграційні процеси можуть проявлятися у формах створення інтегрованих структур. Існують такі види інтегрованих структур: фінансово-промислові групи (ФПГ), холдинги, корпоративні об'єднання з різним організаційно-правовим статусом, об'єднання підприємств за галузевими або територіальними ознаками (кластери), локальні міжнародні угруповання у межах транскордонного

співробітництва, спеціальних економічних зон з залученням іноземних інвесторів, спільні з іноземними інвесторами підприємства; транснаціональні компанії та корпорації, стратегічні альянси тощо [3, с. 7].

У світовій практиці інтегровані структури поділяються на такі види: вертикальні, горизонтальні, змішані, а також діагональні.

Низку актуальних завдань ставить перед вітчизняною економічною наукою прагнення України до розширення інтеграційних зв'язків у системі світового господарського простору, пов'язаних із розвитком сучасних внутрішніх стратегій національної економіки загалом, і машинобудування зокрема.

На сьогоднішній день машинобудівний комплекс України охоплює понад 20 спеціалізованих видів економічної діяльності. За класифікаційною ознакою основного виду продукції та відповідно до спрямування на певний ринок, підприємства машинобудівного комплексу можна умовно об'єднати в такі групи: 1) група підприємств інвестиційного машинобудування, розвиток яких визначається інвестиційною активністю металургійного, будівельного, енергетичного і транспортного комплексів; 2) група підприємств тракторного і сільськогосподарського машинобудування, машинобудування для переробних галузей АПК і підприємств легкої промисловості; 3) група підприємств залізничного машинобудування (найбільші підприємства – Крюківський вагонобудівний завод, ВАТ Дніпровагонмаш, Стаханівський вагонобудівний завод, виробниче об'єднання Азовмаш і холдингова компанія Луганськтепловоз); 4) група підприємств автомобільного машинобудування (найбільші підприємства – ЗАТ “Запорізький автомобілебудівний завод”, ЗАТ “Єврокар”, корпорація “Богдан”, ТОВ “Кременчуцький автоскладальний завод”).

Динаміку окремих видів продукції вітчизняних машинобудівних підприємств наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Виробництво окремих видів продукції машинобудування за 2005-2009 рр. (тис. шт.) [5]

Показник	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Трактори для сільського та лісового господарства	5,5	3,7	5,3	6,3	6,8
Сівалки	11,3	9,0	7,1	9,9	-
Машини пральні	322,0	208,0	173,0	229,8	140,5
Пилососи побутові	37,5	9,2	1,2	-	-
Телевізори	651,0	431,0	507,0	558,8	250,3
Автомобілі легкові	192,0	267,0	380,0	401,6	100,9
Автобуси	4,7	7,7	9,1	10,0	2,4
Автокрани	382,0	506,0	812,0	-	-
Велосипеди	312,0	392,0	373,0	-	-

Обсяги реалізованої промислової продукції вітчизняних машинобудівних підприємств у відсотках до обсягу всієї промислової продукції коливається від 11,1% до 14% протягом 2005-2009 років (табл. 2).

Таблиця 2

Обсяги реалізованої промислової продукції вітчизняних машинобудівних підприємств за 2005-2009 рр. [5]

Показник	2005 р.		2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Промисловість	468562,6	100	551729,0	100	71706,7	100	779126,8	100	668956,0	100
Машинобудування	59668,1	12,7	68730,6	12,5	98339,9	13,7	109273,7	14,0	74240,7	11,1
Виробництво машин та устаткування	20762,3	4,4	22423,2	4,1	30100,4	4,2	31184,1	4,0	28528,4	4,3
Виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	13530,5	2,9	15510,3	2,8	21216,5	3,0	20323,8	2,6	20242,8	3,0
Виробництво транспортних засобів та устаткування	25375,3	5,4	30797,1	5,6	47023,0	6,5	57765,8	7,4	25469,5	3,8

Різне падіння цін та звуження світових ринків машинобудівної продукції, спричинене глобальною фінансово-економічною кризою, загострило проблеми неефективного організування господарської діяльності українських підприємств у машинобудуванні. За умов мінімізації виробничих та трансакційних

витрат найбільш мобільними і гнучкими виявились вертикально інтегровані структури машинобудівного комплексу, які мали значні незадіяні резерви.

Вертикально інтегровані структури машинобудування набули особливого розвитку через перехресне володіння акціями. Ці структури зазвичай здійснюють виробництво і реалізацію продукції підприємств машинобудування, у яких вони підтримують структуру перехресного володіння акціями.

Вертикальну інтеграцію підприємств машинобудування можна поділити на такі види:

1) канонічна інтеграція (здійснюється шляхом створення підприємством власних виробничих потужностей, підрозділів для реалізації продукції, яку вони виготовили самостійно; може здійснюватись шляхом купівлі або об'єднання підприємств);

2) квазіінтеграція (здійснюється шляхом придбання у підприємства-постачальника або реалізації великої частини продукції господарського суб'єкта, в якому підприємство володіє певною частиною капіталу);

3) контрактна інтеграція (здійснюється шляхом укладання довгострокових договорів, які дають можливість формувати стабільні зв'язки між підприємствами) [4, с. 60-67].

У машинобудуванні можна виділити три вертикальні рівні, які потребують застосування спеціальних аспектів менеджменту, що враховують специфіку як управління промисловими, зокрема машинобудівними, підприємствами, так і об'єднаннями підприємств і відповідної стратегії розвитку: 1) сировинне забезпечення; 2) машинобудівне виробництво; 3) маркетинг та збут продукції.

Створенню вертикально інтегрованих структур в машинобудуванні сприяло те, що вони дають можливість отримувати конкурентні переваги шляхом скорочення операційних витрат та збільшення прибутку підприємств, а також сприятливі правові умови. У вертикальній інтеграції усувається конкуренція між виробниками машинобудівної продукції і постачальниками однакового виду продукції, тоді як дана умова є надзвичайно важливою для формування єдиної цінової політики [3, с. 116-118].

У машинобудуванні створення вертикально інтегрованих структур надає можливість оптимізувати ціни, умови виробництва, збуту продукції, а також проведення демпінгової політики щодо іноземних конкурентів.

Важливою перевагою створення вертикально інтегрованих структур є те, що впорядковується система оподаткування кінцевої продукції (при реалізації звичайного ланцюга «постачальник – виробник – збутове підприємство» відбувається подвійне і потрійне оподаткування). Вважають, що саме такі структури захищають вітчизняних виробників від проникнення іноземної продукції на ринок, зменшується ризик підприємницької діяльності у машинобудуванні за рахунок відновлення і розширення асортиментів продукції, а також забезпечується висока якість і безпека продукції для споживачів. Саме вертикальні структури можуть швидшими темпами здійснити технічне переоснащення за рахунок створення інвестиційних та інноваційних фондів, а також більш ефективного перерозподілу інвестиційних ресурсів за пріоритетними напрямками технічного оновлення.

Створення вертикально інтегрованих структур у машинобудуванні є перспективним, оскільки основна їх перевага полягає у технологічній незалежності і самостійності. Ці структури набувають значних конкурентних переваг, адже можуть швидко адаптуватись до змін кон'юнктури ринку та впливу підприємницьких ризиків. Також стає можливим, при створенні даних структур, підвищення ефективності використання нових інформаційних технологій; вони (їх створення) є одним з напрямів антикризової діяльності у машинобудуванні, за рахунок чого зростає інвестиційна привабливість машинобудівних підприємств.

Висновки дослідження. У машинобудівному комплексі України відбуваються значні економічні зміни, і це призводить до створення нових великих корпорацій, орієнтованих на діяльність на світовому ринку машинобудування. Тому поява вертикально інтегрованих структур є важливим етапом розвитку машинобудування зокрема, та економіки України загалом.

Отже перевагами створення таких структур є: зменшення витрат, пов'язаних з укладенням та виконанням комерційних контрактів; гарантії стабільних поставок сировини та матеріалів; створення потужного механізму уникнення цінового та податкового регулювання шляхом виконання операцій між підрозділами однієї вертикально інтегрованої структури машинобудування та забезпечення можливості підвищувати рівень конкурентоспроможності на ринку, що позитивно впливає на ціну і збільшує рівень прибутковості; транзакції з проміжними продуктами стають внутрішніми операціями. Також створення вертикально інтегрованих структур може стати успішною стратегією розвитку підприємств машинобудівного комплексу України.

Література

1. Буряк П.Ю. Інтегровані підприємницькі структури: формування, ефективність, потенціал : [монографія] / Буряк П.Ю. – Львів : Логос, 2007. – 467 с.

2. Глобалізація в стратегії управління промислового підприємства : тези доп. міжн. науково-практ. конф. (22 – 23 травня 2007 р.) / Харк. нац. економ. ун-т МОН України. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 200 с.

3. Корпорації та інтегровані структури: проблеми науки та практики : монографія / [В.С. Пономаренко та ін.] – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2007. – 344 с.

4. Пилипенко А.А. Організація управління інтегрованими структурами бізнесу в контексті збалансованої системи показників : [монографія] / А.А. Пилипенко, І.В. Ярошенко. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2007. – 152 с.

5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

Надійшла 10.05.2010

УДК 330.865

М. В. ЖЕЛІХОВСЬКА
Хмельницький національний університет

МЕТОДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РІВНЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті здійснено аналіз та оцінку основних методів задля визначення актуальності і перспектив їх застосування в практичній діяльності вітчизняних підприємств.

In the article an analysis and estimation of basic methods is carried out for the sake of determination of actuality and prospects of their application in practical activity of domestic enterprises.

Ключові слова: стратегія, стратегічний аналіз, методи, оцінка, підприємство.

Постановка проблеми. При формуванні стратегії підприємства досить важливе значення надається її методичному забезпеченні. Вибір та застосування тих чи інших методів, насамперед, залежить від рівня і характеру агрегації та інтегрованості самого підприємства. У кожному окремому випадку необхідний диференційований підхід, аналіз специфіки галузі, оцінка цільового споживача.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методологічні засади побудови стратегії розвитку підприємства досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Ансофф І., Бланк І.А., Віханський О.С., Карлофф Б., Книш М.И., Портер М., Томпсон А., Стрікленд А. та ін. У роботах цих та багатьох інших вчених напрацьовано величезний науково-теоретичний та методичний матеріал, проте процес вибору того чи іншого методу для конкретного підприємства є надто складним завданням, отже, потребує подальшого наукового дослідження.

Метою дослідження є аналіз основних методів оцінки фінансово-економічної діяльності та рівня менеджменту підприємства задля визначення їх актуальності та перспектив застосування в практичній діяльності вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У наших попередніх наукових публікаціях, виходячи із досить значної кількості різноманітних методів, нами запропоновано їх умовно класифікувати на три групи: методи, які характеризують ринкові позиції підприємства (продукції); методи, які характеризують рівень менеджменту підприємства; методи, які характеризують рівень фінансово-економічної діяльності підприємства. Розглянемо основні методи.

Переваги та недоліки, а також доцільність застосування методів, які характеризують рівень менеджменту підприємства систематизовані нами у табл. 1.

Метод SWOT-аналізу. В основі методу лежить матриця, яка описує зв'язки між слабкими і сильними сторонами підприємства та загрозами і можливостями у зовнішньому оточенні, а також встановлює їх парні комбінації. Метод дозволяє ідентифікувати і оцінити міру впливу, а також визначити силу взаємодії різноманітних факторів зовнішнього оточення і внутрішнього середовища підприємства з метою встановлення його стратегічної позиції та вироблення напряму стратегії. Аналіз матриці SWOT дозволяє сформулювати такі чотири загальних стратегії поведінки, а саме реалізувати: стратегію, спрямовану на зміцнення своєї позиції на ринку; стратегію, спрямовану на вибіркоче покращення своєї конкурентної позиції; стратегію, спрямовану на вибіркоче завоювання більшої частки ринку і пошуку нових сприятливих секторів ринку; стратегію поступового зменшення активності і планового виходу із даної сфери діяльності, або стратегію виживання.

Метод SPASE. Це метод комплексного, перспективного (фінансового) аналізу, який дозволяє здійснити оцінку стратегічного положення підприємства і визначитись щодо подальших дій його розвитку на основі двох груп факторів: внутрішнього стану підприємства та його зовнішнього положення. В основі методу лежить матриця стратегічного положення та оцінки дій SPASE. Оцінка здійснюється за 4-а групами критеріїв оцінки стратегічного положення підприємства: фінансової сили підприємства; привабливості сектора економіки; конкурентоспроможності підприємства і його положення на ринку; стабільності галузі. Кожний фактор оцінюється експертним шляхом за шкалою від 0 до 6. Метод призначений для діагностики ситуації та вибору варіанта стратегії для середніх та малих підприємств (фірм).

Метод LOST. В основі методу лежить ідея об'єднання всі елементів цілісного погляду на бізнес.